

Impactul fenomenului tele-muncă asupra mediului urban / The impact of remote work phenomenon on the urban environment

Alexandru-Mihai Cristea (1)

(1) Doctorand, Școala Doctorală de Arhitectură, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, București, România

Abstract. The present times bring, with the technological progress, a crisis of unprecedented dwelling. The outsourcing of work is one of the consequences of the industrial revolution omitted by history or it does not relate enough about this phenomenon. People have started to go "outside" to work, often in factories, where new techniques and technologies have improved the work process, making it easier and more productive. There has been a major change in living environment, urban centers have become important poles to attract unskilled labor force, leading to overcrowding and numerous hygiene problems. The architects were facing unprecedented problems, for which it was necessary to find solutions. The need of separating family time from work hours was felt in a big way at the time of introducing the concept of functional zoning (concept introduced as a solution for the effects of the industrialization upon cities) on a large scale, where work and "at home" are separated by default, with a major impact on how cities are built and designed. As a result, living neighborhoods are emptied during the day, when parents go to work and children are at school. In conclusion, mankind is facing a period of changes, where technology start to shape people's daily routine, making room in their lives for more social activities. By doing so, work is combined with the living environment, something to which the people aren't completely strangers. Yet again mankind needs to adapt, to present day life challenges, and give birth to new layouts of housing, as well as urban environment.

Key words: architecture, remote, work, environment, urban, optimize.

1. Introducere

Absolut nici un domeniu la ora actuală nu a rămas neinfluențat de tehnologia media și de comunicarea digitală indiferent dacă discutăm de economie, de politică, de artă sau psihologie etc. Astfel, ar trebui să considerăm poate că orice discuție legată de locuire ar trebui măcar să amintească de schimbările produse indiferent care este criteriul studiului. Locuința este modelată și influențată de un complex de factori care la rândul lor sunt profund modificați de digitalizarea comunicării. Nu putem astfel să discutăm de locuire fără să încercăm să desprindem alături de alte aspecte relevante și modul în care ea este influențată de digitalizarea informației și a imaginii. Fiecare individ, indiferent de domeniul în care își desfășoară activitatea, folosește cel puțin câteva dintre terminalele media. Modul în care comunică cu ceilalți este facilitat de acestea, modul în care primește informațiile, modul în care învață și se documentează, se relaxează și se distrează. În fiecare locuință există cel puțin câteva aparate, dacă nu marea majoritate, care facilitează activitățile amintite mai sus. Chiar dacă luăm în considerare persoane care nu folosesc tehnologia media în propria locuință, trebuie să avem în vedere că cea mai mare parte din influențele externe sunt produse totuși de aceasta, modificând astfel comportamentul și modul de comunicare. Nici o altă tehnică sau tehnologie nu s-a inserat vreodată mai rapid și mai puternic spațiului locuit, nici una nu a fost mai deplin acceptată de individ. Faptul că se pot produce modificări sunt dovedite atât de tendința de acceptare necondiționată, cât și de tendințele de respingere și de contracarare a acestei adevărate invazii în particularul fiecăruia, vorbind aici de spațiul fizic, dar și de cel mental. A ne gândi că putem să renunțăm conștient și total la aceste tehnologii nu mai poate fi o opțiune viabilă. Probabil, mai corect ar fi să depistăm modul în care locuința ar putea să contribuie la integrarea acestor modificări de comportament în spațiul interior sau exterior, cum pot fi acestea conștientizate de arhitecți și cum pot să apară o serie de soluții. Digitalizarea în general și a media

în particular produce în primă instanță o dinamizare a proceselor, având ca una dintre primele consecințe externalizarea muncii.

2. Influențele comunicării interumane asupra locuinței

Locuirea, un subiect mereu de actualitate, mereu analizat, se află într-o continuă metamorfoză. În prezent, putem afirma că asistăm la un proces de transformare complex prin care spațiul locuirii înglobează și spațiul destinat lucrului. Privit mai îndeaproape, acest fenomen nu este deloc nou. În trecut, înainte de Revoluția Industrială, nu exista o diferențiere clară între acasă și muncă, ele având loc în același spațiu limitat. Cu toate acestea, în societatea contemporană, fenomenul lucrului de acasă „își face loc” datorită dezvoltării accelerate a tehnologiilor de informații și comunicare. În acest context este important de definit dacă aceste tehnologii reprezintă scopul sau mijlocul activității.

Astfel ia naștere revenirea la fenomenul lucrului de acasă precum și a modul în care aceste noi tehnologii influențează viața familiei și a orașului. Mai mult decât atât, se pune accentul pe ideea că proiectarea orașelor și a locuințelor contemporane ar trebui să țină cont de aceste restructurări importante ale societății actuale. Analizând tendințele actuale în ceea ce privește locuirea, un fenomen ce a luat amploare în ultimii ani este lucrul de acasă, cu precădere după pandemia din 2019. În urma unei priviri scurte în trecut, observăm că lucrul de acasă este o practică tradițională ce s-a modificat de-a lungul timpului, în funcție de nevoile individului, și nu este un fenomen nou, implementat ca măsură anti COVID.

Chiar dacă sectorul de activitate în care se lucra era altul, înainte de Revoluția Industrială oamenii integrau sfera privată a familiei cu cea publică a lucrului în propria locuință în aproape același mod. De fapt, nu puteai să vorbești de o separare a lor, acest concept nu era prezent. Dezvoltarea tehnologică din ultimii 60-70 de ani, pe o scară largă, a oferit posibilitatea ca lucrul de acasă să fie din nou o practică generalizată. În limbajul de specialitate, această activitate este denumită „tele-muncă” sau „muncă la distanță”¹ și presupune lucrul la distanță față de sediul central pus la dispoziție de angajator, prin intermediul calculatorului și al tehnologiilor informațiilor și comunicării. După cum am menționat, acest tip de activitate se desfășoară în cadrul spațiului privat al locuinței – „acasă”. Pentru o înțelegere aprofundată a subiectului, este nevoie de o analiză istorică a muncii din perspectiva relațiilor dintre aceasta și viața privată. Lucrul acasă era un fenomen comun (din Antichitate până la Revoluția Industrială). De fapt, este impropriu să discutăm despre muncă și acasă ca două concepte diferite, ele fiind integrate unul în celălalt, formând sfera familiei. Este de menționat faptul că sectoarele de activitate în care se lucra erau în special cele ce asigurau supraviețuirea, precum agricultura sau meșteșugurile.

Astfel, ideea de separare a muncii și a locuirii, reprezintă o consecință inevitabilă a industrializării. Cum în perioada preindustrială, separarea dintre munca plătită și viața de familie nu era foarte clară, clădirile ce combinau aceste două activități erau comune. Trăind într-o comunitate capabilă să se auto susțină, oamenii aveau o viață ce combina mereu munca domestică și pe cea productivă. Spațiile interioare ale locuințelor erau flexibile și se puteau schimba după voia și nevoia locatarilor. Meșteșugarii aveau de obicei ateliere ce încorporau și

¹ Munca la distanță este practica de a lucra de acasă sau alt spațiu, mai degrabă decât de la birou. Practica a început la scară mică în anii 1970, când a fost dezvoltată tehnologia care lega birourile satelit de arterele din centrul orașului prin terminale folosind linii telefonice ca punte de rețea.

locuința, limita dintre cele două fiind aproape inexistentă. Conform lui Frances Hollis², aceste locuințe nu au fost niciodată categorisite într-o anumită tipologie specială. În istoria arhitecturii există totuși un anumit tip de locuință, locuința de artist, pe care o vom detalia mai târziu.

3. Revenirea fenomenului „Tele-muncă”

Se încearcă o redescoperire a valențelor pe care o locuință le poate avea. Cu toate că, analizând locuirea din punct de vedere istoric, observăm că aceste două activități – lucrul și locuirea – s-au mai regăsit în același spațiu, în prezent asistăm la un alt tip de reîntoarcere. În ciuda faptului că ideea de bază a rămas aceeași – oamenii își folosesc spațiul de locuit pentru toate activitățile – sectorul de activitate preponderent în care se lucrează și instrumentele folosite sunt complet altele. Așa cum am mai menționat, clădirile ce combină locuirea cu munca au existat dintotdeauna, dar nu au fost niciodată încadrate într-o tipologie distinctă în istoria arhitecturii, fiind integrate în tipologia locuințelor. Omul și-a creat un spațiu personal ce combină toate activitățile sale și creează un mediu propice pentru a trăi și pentru a lucra, denumit *acasă*. Revenirea la munca de acasă și la folosirea spațiului locuinței pentru mai mult decât activități de relaxare este diferită, în sensul în care, în ziua de azi, împinge individul la izolare, spre deosebire de activitățile lucrative din trecut, unde oamenii nu locuiau singuri. Trebuie să amintim o altă consecință a revoluției industriale și a separării acestor două sfere importante din viața unui om: distrugerea familiei extinse așa cum explică în cartea sa Penny Gurstein.³

În scopul explorării efectelor pe care tele-munca le are, vom începe de la cercetarea impactului asupra individului și a familiei, după care vom trece la studierea impactului asupra orașului deoarece, pe termen scurt, aceste efecte sunt vizibile mai întâi la nivelul nucleului familial și mai apoi la nivelul orașului. Înainte să ajungem acolo este necesară introducerea unei noi percepții asupra unor exemple consacrate de arhitectură, pentru a sublinia maniera prin care munca se delimitează sau nu de locuire. În perioada preindustrială, în cea mai mare parte, oamenii își realizau propriile case, fără ajutorul unui arhitect. Acestea conțineau exact ce avea familia nevoie și se schimbau în funcție de necesitățile locatarilor. Un foarte bun exemplu aici sunt atelierelor meșteșugărești, unde, de multe ori, locuirea avea loc în aceeași casă, iar relațiile din interiorul familiei erau neclare, fiecare ocupându-se de ce este necesar. Fenomenul tele-muncii s-a răspândit rapid în societatea contemporană, cu timpul având ecouri asupra orașului. Un exemplu incipient al mișcării de a lucra la distanță ce a influențat dezvoltarea unei porțiuni considerabile dintr-un oraș este cartierul Soho din New York, o zonă de industrii ușoare, în acea perioadă mai mult părăsite. În acest cartier, în anii 1960 – 1970, s-au mutat un număr considerabil de tineri artiști pentru a locui și pentru a lucra. Astfel, dintr-o zonă parțial părăsită, a devenit rapid un punct cultural important pentru oraș, urmând ca mai apoi aici să fie construite mai multe complexe rezidențiale care sunt proiectate luând în considerare ideea a lucrului de acasă.

4. Concluzii

Efectele tele-muncii asupra orașului sunt vizibile rapid. În primul rând, dacă înainte, când oamenii trebuiau să „iasă afară” pentru a lucra, aceștia parcurgeau o distanță considerabilă

² Frances Holliss este lector în arhitectură la London Metropolitan University și director al Workhome Project. Cercetarea ei se referă la domeniul emergent al designului pentru munca la domiciliu.

³ Penny Gurstein este profesor asociat la UBC School of Community and Regional Planning și președinte al Center for Human Settlements, unde este specializată în design urban, procese de planificare participativă și aspecte socio-culturale ale planificării comunitare.

folosind transportul în comun sau propria mașină, lucrând de acasă acest lucru nu se mai întâmplă. Astfel, Sherry Ahrentzen⁴ susține că tele-munca este un mod economic, dar mai ales ecologic de a lucra. În al doilea rând, sentimentul de izolare socială pe care foarte mulți l-au menționat, în special când vine vorba despre tele-muncă, unde interacțiunea umană se realizează pe cale virtuală, necesită anumite dotări ale cartierului în care se află locuințele. Astfel, nevoia de conectare și de apartenență la un grup al tele-lucrătorilor se poate rezolva printr-o proiectare bună și o arhitectură bazată pe nevoile comunității. Mediul înconjurător locuinței trebuie să aibă capacitatea de a oferi acel refugiu pe care acum oamenii îl caută în propriile case, preferabil în apropierea acestora.

Tele-munca, o practică din ce în ce mai des întâlnită în societatea contemporană aduce anumite probleme nemaîntâlnite la o scară atât de mare. Dacă în era preindustrială lucrul de acasă era forma tradițională de muncă, acum, după câteva secole de separare a acestor două activități – lucru și locuire – indivizii întâmpină probleme în momentul în care încearcă o recuplare a lor. Principalele astfel de probleme, precum nevoia de separare a vieții profesionale de cea privată, chiar dacă acestea au loc în același spațiu limitat, se pot rezolva printr-o reorganizare mai eficientă a spațiului, ce ia în considerare toate nevoile omului. Este nevoie de o privire în trecut, atât pentru a analiza modul în care lucrul de acasă s-a dezvoltat, cât și pentru a investiga modul în care anumite exemple bine cunoscute, precum locuințele pentru „artiști” menționate precedent, și-au îndeplinit dublul rol pentru care au fost construite.

În timp ce tehnologiile informației și comunicării răspândite la scară globală îi determină pe mulți să lucreze de acasă ne dăm seama că, de fapt, ceea ce îi face să prefere această abordare sunt schimbările ce apar în cadrul familiilor și al economiei. Nu trebuie să uităm faptul că tehnologia nu cauzează, ci face posibilă restructurarea economică și socială la care asistăm în societatea contemporană. Chiar dacă nu la aceeași scară ca în cazul Revoluției Industriale, orașul contemporan trece printr-o altă criză, sub tutela „revoluției” tehnologice. Vorbind despre importanța arhitecturii și a urbanismului în dezvoltarea acestui fenomen, am observat că ne referim la felul în care locuințele și orașul sunt pregătite pentru a face față viitoarelor schimbări.

5. Bibliografie

- Ahrentzen, S. (1987). „Blurring Boundaries: Socio-Spatial Consequences of Working at Home”, în *Center for Architecture and Urban Planning Research Books*, 36, pag. 239.
- Gurstein, P. (2001). „Wired to the World, chained to the Home—Telework”, în *Daily Life*, Vancouver, Toronto: UBC Press. pag. 120-91.
- Hollis, F. (2011), „From Longhouse to Live / Work Unit Parallel Histories and absent narratives”, în *Built from Below – British architecture and the Vernacular*, London: Routledge, pag. 150-90.
- Hollis, F. (2015). „Beyond Live / Work: The Architecture of Home-based Work”, New York, pag. 120-200.

Primit: 24 iunie 2024; Acceptat: 9 iulie 2024

Articol distribuit sub licență „Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License” (CC BY-NC-ND)

⁴ Sherry Ahrentzen, PhD, este profesor Shimberg de studii privind locuințele la Universitatea din Florida. Munca ei privind locuințele pentru populațiile defavorizate a creat un corp riguros de cercetare care a influențat designul, politica și practica.